

יום העצמאות

בית של קבע

נדודים

אלפיים שנות נדודים היו מנת חלקו של העם היהודי. מקל הנדודים היה לסמל 'היהודי הנודד' אשר חיפש בכל ארצות הגויים מנוח לכף רגלו, ששם יוכל להתפתח לפרוח ולהתבסס. משאלת לב זו לא התגשמה מעולם, כי אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה'.

גזירת ה' הקדומה חקוקה מפורשות בתורה ואינה משתמעת לשני פנים:

”וְהִפִּיצָהּ ה' בְּכָל הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ... וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגָּיעַ
וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ...”
(דברים כח, טד-סה)

אלפי קהילות, אנשים נשים וטף, נבזזו עונו וגורשו ממדינה למדינה ברעב ובחוסר כל.

הרשימה ארוכה. מסעות הצלב האיומים פתחו נחשול פרעות דמים בגרמניה (שנת 1100), גירוש כל יהודי אנגליה (1300-1200). חרבן הקהילות היהודיות בצרפת וגירושם (1300-1400). משפטי האינקוויזיציה האיומים בספרד שהשתוללו עד גירושם המוחלט של כל יהודי ספרד (1400-1500). היהודים ברחו לפורטוגל וגם משם גורשו ברדיפות קשות (1500). בערי גרמניה מתפתחות גזירות קשות הגורמות להגירה המונית לפולין (1500-1600). הקוזקים בהנהגת הצורר חמלניצקי מחריבים מאות רבות של קהילות יהודיות בליטא ופולין ומאות אלפים נטבחים ונשרפים (1700-1800). נחשולי ההסתה האנטישמית מתפשטים עוד ועוד עד לשואה האיומה שפקדה את יהודי אירופה על ידי הצוררים הנאצים (1940-1945).

עם ישראל יודע יותר מכל העמים מהי ערכה של מנוחה ונחלה. הנחמה היחידה שהחזיק את העם היהודי היתה שבכל מקום שגלו שכינת ה' עמהם, כדברי הגמרא:

”רבי שמעון בן יוחאי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו - שכינה עמהן...
ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן, שנאמר: 'וְשָׁב ה' אֶל־לְהִיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךָ מִכָּל הָעַמִּים...’, והשיב לא נאמר אלא וְשָׁב, מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות...”.

(מגילה כט.)

ולא עוד, אלא שה' שותף אתנו בהרגשת הצער והכאב:

(תהילים צא, טו)

1 - ”...עָמוּ אָנֹכִי בְצָרָה...”.

(ישעיהו סג, ט)

2 - ”בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר...”.

קביעות מקום

יעקב אבינו היה הראשון מאבותינו הקדושים שהשתוקק לבנות בית קבוע לעבודת ה' עוד לפני שנדד לארם נהרים.

בבוקרו של יום, אחר התגלות ה' אליו בחלום, עמד והכריז בנדר:

”...אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי... וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי... וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצִּבְיָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים...”.

(בראשית כח, כ-כב)

בזכות משאלת לב זו זכה ובית המקדש נקרא על שמו, כדברי ישעיהו הנביא:

”וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הָרַה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנֶנוּ מִדַּרְכָּיו וְנִלְכֶה בְּאַרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבַּר ה' מִירוּשָׁלַם”.

(ישעיהו ב, ג)

חז”ל הבחינו בפסוק הזה שבית המקדש מכונה בתואר ”בית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב”.

ההבחנה הזו הובילה אל המאמר הבא:

”אמר רבי אלעזר: אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, ולא אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק?! -

אלא לא כאברהם שקרא למקום המקדש 'הר'... ולא כיצחק שקרא לו 'שדה',

(פסחים סח.)

אלא כיעקב שקרא לו 'בית'.”

לעומת הר ושדה, בית הוא מקום קבוע לתפילה ולעבודת ה'. כאשר נדד יעקב אבינו בשדות הגולה ברעותו את צאן לבן, נדדה גם שנתו מעיניו. לא רק מפאת השמירה על צאן לבן, אלא שכל אותה העת היה מדמיין לעצמו את צורתו ומיקומו הקבוע של הבית לעבודת ה' שהוא עתיד לבנות בבית אל בארץ ישראל.

"הִיִּיתִי בַיּוֹם אֲכַלְנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלִילָהּ וַתִּדַּד שְׁנַתִּי מֵעֵינָי." (בראשית לא, מ)

חוויה כזאת בדיוק חווה דוד המלך, שחלומו הגדול היה לבנות את בית המקדש. הוא חיבר מזמור מיוחד בתהילים, בו הוא מביע את כמיהתו והשתוקקותו העמוקה המשחזרת את מאווייו של יעקב אבינו:

"שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זְכוֹר ה' לְדָוִד אֵת כָּל עֲנֹתָיו (עיניו), אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לֵה' נָדָר לְאַבִּיר יַעֲקֹב. אִם אָבָא בְּאֵהָל בֵּיתִי אִם אָעָלָה עַל עַרְשׂ יִצְוְעִי, אִם אָתַן שְׁנַת לְעֵינָי לְעַפְעַפֵּי תְנוּמָה, עַד אֲמַצָּא מְקוֹם לֵה' מִשְׁכָּנֹת לְאַבִּיר יַעֲקֹב." (תהילים קלב, א-ה)

הביטוי "אַבִּיר יַעֲקֹב" פירושו 'מגן יעקב' ('אביר' מלשון אברה וכןף הסוככת ומגינה). והכוונה לה' הסוכך ומגונן על יעקב. דוד המלך משתמש בביטוי הזה כביטוי הזדהות עם יעקב אבינו, ומגלה לנתן הנביא את משאלת לבו בקיצור וברמז:

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵל נָתַן הַנְּבִיא, רְאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבַיִת אַרְזִים וְאַרְוֹן הָאֵלֵהֶם יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה." (שמואל-ב ז, ב)

כלומר, חוסר התאמה בין קביעות מקומו של האדם לבין ארעיות מקומו של ארון הברית.

עוד באותו הלילה מתגלה ה' לנתן הנביא ומצווה עליו להורות לדוד המלך להימנע מבניין בית קבוע לה'. את התפקיד הזה הוא מייעד לשלמה בנו.

ה' מוסיף ומבטיח לדוד: אתה דוד משתוקק להקים לי בית. אני איני צריך בית, אך בשכר שאיפתך הנאצלת תזכה לשתי הבטחות:

1. לעמי ישראל יהיה בית. הוא יהיה נטוע בארץ ישראל ומושרש בה וכל אויביו יפלו לפניו:

"וְעַתָּה כֹּה תֹאמַר לְעַבְדֵי לְדָוִד... וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וְנִטְעַתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגְּזוּ עוֹד, וְלֹא יִסִּיפוּ בְנֵי עוֹלָה לְעֲנֹתָיו כְּאֲשֶׁר בְּרָאשׁוֹנָה." (שמואל-ב ז, ח-י)

2. לדוד המלך יובטח בית מלכות קבוע, שלא ימוש מזרעו אחריו:

”...הַגִּיד לְךָ ה' כִּי בֵּית יַעֲשֶׂה לְךָ ה'... וְהִקִּימְתִי אֶת זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ... וְכִנְנִיתִי אֶת כְּסֵא מַמְלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם.”

(שם, פסוקים יא-יג)

אנו רואים כאן חיבור משולש בין שלושה גורמים:

א. בית מקדש קבוע לתפילה לה'.

ב. ארץ ישראל, מקום קבוע למשכן ישראל.

ג. מלכות בית דוד קבועה להנהגת עם ישראל.

הקשר החזק הזה מוביל אל דבריו של רבי יוחנן:

”אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: כל הקובע מקום לתפילתו, אויביו נופלים תחתיו, שנאמר: 'וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וְנִטְעַתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו... וְלֹא יִסִּיפוּ בְנֵי עֲוֹלָה לְעַנּוֹתוֹ.”

(ברכות ז:)

לכאורה המאמר הזה תמוה מאד.

כיצד רבי יוחנן מצטט פסוק שלכאורה נוגע לעם ישראל ולארצו, כסיוע לדבריו הנוגעים לאדם פרטי הקובע לו מקום לתפילתו? זאת ועוד.

האם כל אדם הקובע לו מקום לתפילה מייחל שאויביו יפלו תחתיו?

פיענוח הקושי נעוץ בדברים שנאמרו לעיל. כוונתו של רבי יוחנן היא לרמוז שכל עוד עם ישראל אינו נטוע בארצו, לא יוכל להתגבר על אויביו. את הקשר יצר הקב"ה בדבריו אל דוד המלך. קביעת מקום פרטי בבית הכנסת לתפילה, תוביל אל השתוקקות וכיסופים למקום קבוע לתפילת עם ישראל לה' שתהיה בבית המקדש, וזה יוביל את זירוז שיבת עם ישראל לארצו.

היום כאן במדינת ישראל, לא כל פורע מצוי יכול לפגוע בכל יהודי מסכן עובר אורח, לבזותו ולהשפילו בריש גלי וללא מורא, כפי שהיה נהוג אלפי שנים בכל מקומות פיזורנו בגויים.

מצד שני רומז רבי יוחנן, שבת הכנסת ובתי המדרש שבחוץ לארץ מקרינים משהו מעין קדושת ארץ ישראל.

דברים מפורשים בעניין הזה נאמרו במסכת מגילה:

”...כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים, כִּי הִרְחַקְתִּים בְּגוֹיִם וְכִי הִפִּיצוּתִים בְּאַרְצוֹת וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֵט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם.”
(יחזקאל יא, טז)

”מִקְדָּשׁ מְעֵט” - אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.”

(מגילה כט.)

בית כנסת בחוץ לארץ הוא 'מקדש מעט', כלומר מעין בית מקדש ומעין קדושת ארץ ישראל.

כל זה הוא זמני, עד שיגיע הזמן בו יורשו בני ישראל לעלות ולבנות את ארצם ומדינתם, כפי שקובע רבי אלעזר הקפר:

”תניא, רבי אלעזר הקפר אומר: עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל...”.

(מגילה כט.)

אחי הגאון רבי חיים ביאר, כי הרעיון המקשר הזה הוא היסוד לסיפור הבא המובא במסכת ברכות:

”אמרו לו לרבי יוחנן, יש בבבל יהודים זקנים מופלגים בימים. תמה ואמר: כתוב 'לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם - עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם...'... אבל לא בחוץ לארץ! כאשר הוסיפו וסיפרו לו שהם משכימים בבוקר ומעריבים בערב לבית הכנסת, אמר: זה מה שהועיל להם.”

(על פי ברכות ח.)

כלומר, רבי יוחנן מבין מן הפסוק בקריאת שמע, שלאריכות ימים זוכים רק בארץ ישראל: ”לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם... עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם...”. אך כאשר שמע על הכבוד שרוחשים זקני בבל לבתי הכנסת, שבאים אליהם השכם בבוקר להתפלל, ומאחרים בערב לצאת מהם, מיד קישר זאת לקשר שיש בין בתי הכנסת בבבל לבין ארץ ישראל, כפי שנאמר לעיל. עד כאן דברי אחי הרב חיים.

על פי זה, ממשיך ריש לקיש את רעיונו של רבי יוחנן גם בכיוון ההפוך.

איך יוגדרו אנשים הנמנעים מלבוא לבית הכנסת ומדירים משם את רגליהם?

”אמר ריש לקיש: כל מי שיש לו בית כנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל - נקרא שכן רע.”

(ברכות ח.)

ומנין מביא ריש לקיש את ראיתו?

התשובה היא, גם כן מארץ ישראל – על פי המשוואה האומרת שבית הכנסת הוא מקדש מעט:

”...שנאמר: ‘כה אָמַר ה’, עַל כָּל שְׂכְנֵי הָרָעִים הַנִּגְעִים בַּנְּחֻלָּה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל...’ (ירמיהו יב, יד).”
(ברכות שם)

השכנים הרעים אלו האומות הגובלות בארץ ישראל ואינן מכירות בעם ישראל ובחזקתו על ארצו. כלומר, אי כיבוד בית הכנסת כמוהו כפגיעה בקדושת ארץ ישראל.

בחסדי ה’, מאז שבנו לארץ ישראל והחילונו לבנות אותה מהריסותיה, עם ישראל עולה מחיל אל חיל בכל מכל כל. בבנים ובנות, בעולם התורה ובעולם המדע, בכלכלה ובמערכות הצבאיות, בחקלאות ובתעשייה, בתשתיות הכבישים ובערים החדישות. בכל מקום מלווה אותנו נבואת ישעיהו הנביא:

”מִקִּיָּם דָּבַר עֲבָדָיו וְעֲצַת מְלֹאכְיוֹ יִשְׁלִים הָאֵמֶר לִירוּשָׁלַם תּוֹשָׁב וּלְעָרֵי יְהוּדָה תִּבְנֶינָה וְחֲרִבוֹתֶיהָ אֲקוּמִם.”
(ישעיהו מד, כו)

ועתיד עם ישראל להתעלות יותר ויותר ולגלות את אוצרותיו הגנוזים לשם ולתהילה לעיני כל העולם, כמקרא שכתוב:

”וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה’ נִקְרָא עָלֶיךָ וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ.”
(דברים כח, י)

ומהרה ייבנה בית מקדש לה’ שיהיה מקור לתפילה ולנבואה, לאור השכינה ולעבודת ה’ בשירה ובזמרה, שממנו יפוצו תורה ודבר ה’ לנו ולעולם כולו:

”וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה’ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וַיִּרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָּה בְּאַרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וְדָבַר ה’ מִירוּשָׁלַם.”
(ישעיהו ב, ג)

